

Pośpiech, Andrzej

"Karczma, wieś, dwór. Rola propinacji na wsi wielkopolskiej od połowy XVII do schyłku XVIII w.", Marian Szczepaniak, Warszawa 1977 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 70/3, 596

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Korzystanie z pracy ułatwiają indeksy — osobowy i nazw geograficznych, zastrzeżenia budzi natomiast nienajlepsza jakość ilustracji w tekście (stała bolączka naszej poligrafii).

Książka Henryka Zinsa stanowi niewątpliwie pozycję, z którą warto się zapoznać.

T. J.

Marian Szczepaniak, *Karczma, wieś, dwór. Rola propinacji na wsi wielkopolskiej od połowy XVII do schyłku XVIII wieku*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1977, s. 186.

Kwestia propinacji i jej znaczenia w gospodarce polskiej XVI—XVIII w. była poruszana dotychczas raczej marginalnie. Brakowało całościowego omówienia problemu, choćby w odniesieniu do jakiegos większego terytorium. Lukę tę wypełnił z powodzeniem M. Szczepaniak dając klarowną i pełną, na ile pozwalały źródła, analizę zagadnienia dla wsi wielkopolskiej od połowy XVII do schyłku XVIII stulecia.

Praca oparta została w głównej mierze na księgach grodzkich z terenów historycznych województw: poznańskiego i kaliskiego. Dość jednolity wewnętrznie i co istotne masowy materiał źródłowy umożliwił autorowi dokonanie potrzebnych zabiegów statystycznych, i tym samym wyciągnięcie przekonujących wniosków.

Prezentację zagadnienia rozpoczął M. Szczepaniak od naszkicowania rozwoju przemysłu napojów alkoholowych, wykazując wzrost liczby browarów, gorzelni i karczem w badanym okresie. Następnie przedstawił organizację zbytu napojów alkoholowych, sytuację społeczno-majątkową karczmarzy oraz efektywność ekonomiczną propinacji. Z obliczeń jego wynika, że zboże przeznaczone na wyrób napojów alkoholowych przynosiło co najmniej 50% więcej zysku, niż sprzedane na rynku. Z drugiej strony, przeciętne dochody z propinacji dla wsi szlacheckich wahają się w granicach tylko około 8% dochodu ogólnego. Przy tym, rzecz ciekawa, im mniejszy dochód ogólny z wsi, tym większą część zajmował w nim dochód z propinacji i odwrotnie. Wytłumaczenie tej sytuacji widzi autor w decydującej roli folwarku w całym systemie ekonomiki szlacheckiej. Silny folwark zapewniał stosunkowo wysokie zyski z towarowej produkcji zbóż, a wówczas propinację traktowano jako bardzo korzystne, ale jedynie uboczne źródło dochodu. Jego niewątpliwą zaletą natomiast był fakt, że prawie bez względu na okoliczności czerpano zeń stały i pewny dochód.

Analiza zagadnień ekonomicznych wypełnia większość pracy. Pozostałą jej część przeznaczył autor na opis rozwoju sieci karczem w Wielkopolsce, ich lokalizacji i typów, omawiając przy okazji ich wygląd, rozplanowanie wewnętrzne, typowe wyposażenie i in. Osobny rozdział poświęcono funkcjom karczem w społeczności wiejskiej. Kończąc trzeba podkreślić bardzo piękną i staranną szatę ilustracyjną książki (świetne zdjęcia karczem), przejrzyste tabele i czytelne aneksy. Dokuczliwy jest natomiast brak bibliografii na końcu pracy.

A. P.

Atlas Historyczny Polski, Śląsk w końcu XVIII wieku t. I, cz. 1: Mapy, cz. 2: Komentarz pod red. Juliana Janczaka i Tadeusza Ładogórskiego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław 1976, map. 48, s. 136.

Seria „Atlasu Historycznego Polski”, niezwykle cenne narzędzie w badaniach nad historią polityczną, gospodarczą i społeczną wzbogaciła się ostatnio o kolejny tom. Jest nim „Śląsk w końcu XVIII wieku”, owoc dwudziestopięcioletnich zmu-